

ІННОВАЦІЇ У МИСТЕЦЬКІЙ І ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

УДК 378.14:37.015.3

DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2025.32.347886>

Наталія Філіпчук, м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>

ПЕРСПЕКТИВИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-БАКАЛАВРІВ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

У статті представлені результати контент-аналізу змісту освітніх програм підготовки майбутніх педагогів на бакалаврському освітньому рівні на прикладі трьох закладів вищої освіти (Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка, Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, Карпатського національного університету ім. В. Стефаника). З'ясовано, що в ЗВО здійснюється цілеспрямоване оновлення психолого-педагогічної підготовки студентів відповідно до нових освітніх стандартів, запитів НУШ і реалій війни; кожен заклад демонструє досвід збереження академічних традицій, системності, практичної спрямованості, стійкості до викликів, інноваційність і цифрову інтеграцію. Схарактеризовано зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів, який має такі особливості: адаптація до сучасних освітніх викликів; поєднання класичної педагогічної спадщини, сучасних технологій, вимог воєнного часу і цінностей реформованої шкільної освіти; компетентнісна побудова змісту навчання; зорієнтованість на педагогіку партнерства, рефлексію та емоційний інтелект; інституційно підтримувана цифровізація освіти; увага до методик навчання відповідно до освітніх галузей НУШ; включення нових модулів, тем із безпеки, інклюзії, домедичної допомоги тощо. Обґрунтовано рекомендації для оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки з урахуванням сучасних викликів: забезпечення україноцентричного спрямування змісту навчання; інтеграція травмоінформованого підходу та психологічної підтримки у зміст підготовки; розвиток цифрової компетентності та готовності до організації ефективного дистанційного навчання; посилення практичної спрямованості методичних дисциплін в умовах кризи; максимізація інноваційних форм і методів навчання педагогів; акцент на розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів; структурування змісту психолого-педагогічної підготовки з урахуванням освітніх галузей НУШ і профільної старшої школи; актуалізація освітньо-наукової спадщини видатних українських педагогів.

Ключові слова: *зміст освіти; психолого-педагогічна підготовка; заклади вищої педагогічної освіти; державні стандарти; Нова українська школа; майбутній учитель; перспективи; сучасні реалії.*

© Н. Філіпчук, 2025

Постановка проблеми. У період трансформації неперервної педагогічної освіти України, зумовленої освітніми реформами, євроінтеграційним вектором змін, викликами модернізації системи загальної середньої освіти, профільної школи, набуває особливої гостроти завдання оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів на бакалаврському освітньому рівні. Вагомим викликом оновлення змісту підготовки вчителя стали реалії війни, що актуалізували проблеми психопедагогіки, психотравми, ментального здоров'я, інклюзії. Крім того, у положеннях Концепції Нової української школи (2016), Державного стандарту базової середньої освіти (2020), Державного стандарту профільної середньої освіти (2024) акцентується увага на утвердженні компетентнісної парадигми, педагогіки партнерства, інклюзії та діджиталізації освітнього процесу. Водночас воєнні реалії висувають нові виклики, пов'язані з безпекою і психологічним благополуччям учасників освітнього процесу, організацією навчання в умовах кризи, а також з необхідністю національно-патріотичного виховання молоді. Означені тенденції зумовлюють необхідність розроблення нового змісту психолого-педагогічної підготовки вчителів, вимагаючи його модернізація та вдосконалення. За цих умов виникає потреба окреслити напрями оновлення змісту психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої педагогічної освіти України, щоб підготовка вчителів-бакалаврів відповідала сучасним викликам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях проблема структурування змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів висвітлена в контексті дефінітивного аналізу (Ю. Гвоздецька, 2023), окреслення його особливостей відповідно до категорій учителів певного фаху (А. Бобро, 2024; Т. Теличко, 2025; З. Удич, 2014 та ін.), визначення специфіки на бакалаврському і магістерському рівнях (М. Вовк, Ю. Грищенко, С. Соломаха, 2024), обґрунтування рекомендацій для оновлення змісту на основі сучасних трансформацій (М. Вовк, Ю. Грищенко, 2025) тощо. Натомість виникла необхідність розроблення рекомендацій з удосконалення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів-бакалаврів, враховуючи сучасні реалії трансформаційних освітніх змін.

Мета статті – обґрунтувати рекомендації з оновлення змісту психолого-педагогічних дисциплін на основі результатів вивчення й аналізу освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів на бакалаврському освітньому рівні.

Методи дослідження. Задля реалізації мети дослідження було використано такі методи: *контент-аналіз* – у процесі студіювання освітніх програм, *силабусів* освітніх компонентів психолого-педагогічного спрямування; *прогностичний аналіз*, що уможливив обґрунтування рекомендацій з оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів на бакалаврському освітньому рівні з урахуванням сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Особливої уваги заслуговують обов'язкові освітні компоненти психолого-педагогічного спрямування («Педагогіка», «Психологія», «Педагогічна майстерність», «Інформаційно-комунікаційні технології у педагогічній діяльності», методики викладання у закладах загальної середньої освіти, у профільній школі тощо). Ці компоненти становлять ядро психолого-педагогічної підготовки і забезпечують формування професійних компетентностей майбутнього вчителя. Щороку в закладах вищої педагогічної освіти відбувається оновлення освітніх програм. Нами проаналізовано освітньо-професійні програми зі спеціальності А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями) закладів вищої освіти України, зокрема в Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича (далі – ЧНУ ім. Ю. Федьковича), Карпатському національному університеті ім. Василя Стефаника (далі – КНУ ім. В. Стефаника), Полтавському національному педагогічному університеті ім. В. Г. Короленка (далі – ПНПУ ім. В. Г. Короленка).

Освітньо-професійні програми підготовки майбутніх учителів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти ПНПУ ім. В.Г.Короленка репрезентують системну модель фахової підготовки вчителя. Структурно програми поєднують обов'язкові освітні компоненти загальної педагогічної і психологічної підготовки, блок професійно-методичних дисциплін, інформаційно-цифрову складову, а також практичну підготовку. Відображаючи національні цінності освіти, концептуальні засади НУШ та виклики воєнного стану, програми реалізують сучасну компетентнісну

парадигму професійного становлення майбутнього вчителя (ПНПУ ім. Короленка, 2024).

Зміст обов'язкових освітніх компонентів («Загальні основи педагогіки», «Теорія та методика виховання», «Педагогічна майстерність», «Педагогічна психологія», «Історія педагогіки», «Методика навчання (математики, мови, хімії...)», «Сучасні інформаційні технології з основами медіаграмотності» тощо) структуровано згідно з новітніми підходами до підготовки вчителя як рефлексивного, морально відповідального й інноваційного професіонала. Наприклад, у силабусі «Загальні основи педагогіки» (ПНПУ ім. Короленка, 2024) чітко простежується орієнтація на формування педагогічної свідомості, професійної ідентичності та здатності до саморозвитку. Зміст курсу охоплює категоріальний апарат педагогіки, еволюцію педагогічних теорій, систему сучасної освіти, соціальні функції педагога, а також основи педагогічного дослідження, що забезпечує теоретичне підґрунтя для свідомого опанування педагогічної діяльності. Важливо, що силабус передбачає аналіз освітньої політики в Україні, освітніх стратегій ЄС, моделі педагогіки партнерства, тобто вбудовує сучасний контекст у базову підготовку.

Цифрова грамотність як ключова компетентність майбутнього вчителя реалізується через дисципліну «Сучасні інформаційні технології з основами медіаграмотності» (ПНПУ ім. Короленка, 2024), що структурно поєднує оволодіння базовими ІКТ та розвиток критичного ставлення до медіа. Силабус передбачає формування таких умінь як: розробка навчального контенту з допомогою різних цифрових платформ, забезпечення інформаційної безпеки, розпізнавання фейкової інформації, створення педагогічних презентацій, тестів, відеоуроків. Це сприяє цифровій адаптивності педагога в умовах дистанційного, змішаного та кризового навчання.

У змісті освітніх програм простежується спроба врахування воєнних реалій, зокрема через формулювання результатів навчання в силабусах (здатність діяти в нестандартних ситуаціях, комунікувати з різними категоріями здобувачів освіти, надавати базову психологічну підтримку), через модулі, що стосуються інклюзивної освіти, а також через акценти на розвиток

професійної стресостійкості. Наприклад, обов'язковий освітній компонент «Безпекознавство» (ПНПУ ім. Короленка, 2024) охоплює формування навичок безпечної поведінки в освітньому середовищі, алгоритмів дій у надзвичайних ситуаціях, основ домедичної допомоги – тобто наближає навчання до реальних загроз, пов'язаних з воєнним станом в Україні.

Особливістю освітніх програм, що реалізуються в ПНПУ ім. В. Г. Короленка, є також варіативна частина, у якій студенти мають змогу обрати понад 80 запропонованих вибіркового освітніх компонентів (ПНПУ ім. Короленка, 2025) професійної підготовки на 2024-2025 н. р., зокрема: «Естетотерапія», «Педагогічна ортобіотика», «Педагогіка лідерства», «Психологія здоров'я», «Екостиль життя», «Сучасний україномовний дискурс» тощо, що дозволяє індивідуалізувати професійну траєкторію та посилити підготовку в напрямках, які відповідають викликам сьогодення. Ці та інші вибіркові дисципліни спрямовані на розвиток особистісних, соціальних, комунікативних і цифрових компетентностей майбутніх учителів, що є критично важливими в умовах воєнного стану, інформаційної нестабільності та потреби в психоемоційній підтримці здобувачів освіти; забезпечують підготовку педагогів до роботи в нових освітніх реаліях, зокрема до формування безпечного середовища, ефективної взаємодії з учнями і батьками, застосування сучасних мовних практик і виховання свідомого ставлення до сталого розвитку.

Отже, зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх вчителів за освітньо-професійними програмами бакалаврського освітнього рівня в ПНПУ ім. В. Г. Короленка перебуває на етапі адаптації до сучасних освітніх викликів. Програми демонструють поступове оновлення структури підготовки майбутнього вчителя через поєднання класичної педагогічної спадщини, сучасних технологій, вимог воєнного часу і цінностей реформованої шкільної освіти.

Освітньо-професійні програми підготовки майбутніх учителів зі спеціальності А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями ЧНУ ім. Ю. Федьковича (2024) презентують якісну фахову підготовку вчителя, зорієнтовану на реалізацію компетентнісного, студентоцентрованого та інтегративного

підходів, на формування педагогів, здатних до адаптації в умовах трансформаційної освітньої політики, викликів війни та цифрової еволюції школи.

Перелік обов'язкових освітніх компонентів (180 кредитів) включає фундаментальні психолого-педагогічні дисципліни (ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2024): «Психофізіологія дітей», «Психологія загальна та вікова», «Педагогічна психологія», «Вступ до педагогічної професії», «Загальні основи педагогіки та історія її розвитку», «Теорія і методика виховання», «Основи педагогічної майстерності та творчості вчителя», «Теорія та методика навчання (певної галузі)», «Основи інклюзивної педагогіки» тощо. Їх зміст структуровано відповідно до вимог НУШ і спрямовано на розвиток ключових фахових компетентностей, таких як педагогічна рефлексія, критичне мислення, інклюзивність, цифрова обізнаність, партнерська взаємодія.

Освітні програми забезпечують інтеграцію положень державних стандартів початкової освіти, базової середньої освіти через посередництво змісту дисциплін методичного спрямування, які охоплюють усі освітні галузі НУШ: мовно-літературну, математичну, природничу, соціально-здоров'язбережувальну, інформатичну, технологічну, мистецьку, громадянсько-історичну. Так майбутній учитель набуває здатності не лише навчати за певною галуззю, а й моделювати міждисциплінарні інтегровані уроки відповідно до сучасних підходів діяльнісного навчання.

Актуальним є врахування викликів воєнного часу, зокрема освітні програми передбачають дисципліни вільного вибору (ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2025), а саме: «Безбар'єрне середовище і соціальна інклюзія» спрямована на розвиток у здобувачів освіти фахових професійно значущих компетентностей щодо реалізації принципів інклюзивності в соціумі, сприяння участі осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення в соціальному житті; «Українська символіка: традиції та сучасність» орієнтована на формування у здобувачів вищої освіти знань і розуміння природи символу, його ролі в культурі України, різновидів символіки та особливостей її значеннєвих компонентів; «Явище булінгу в освіті» ознайомлює здобувачів вищої освіти з феноменом булінгу й різними проявами насильства в закладах освіти та їх профілактикою, розвиває навички застосування знань

і вмінь у майбутній професійній діяльності; «Народні традиції здорового способу життя» розкриває етнографічний контекст традиційного досвіду українського народу, набутого в галузі збереження здоров'я (ідеал здорової людини, народна медицина, здорове харчування, фізична активність та психологічне благополуччя).

Суттєвий акцент зроблено на побудові психологічно безпечного освітнього середовища, що відповідає ціннісним орієнтирам НУШ. Крім того, практико орієнтований блок передбачає проходження послідовної педагогічної практики у форматах пропедевтики, виховної, таборової, «Пробних уроків», «Перші дні дитини в школі», виробничої практики. Така структура дає змогу студенту системно зануритися в реалії шкільної освіти особливо в умовах повномасштабної війни.

Освітньо-професійні програми КНУ ім. В. Стефаника (2024b) відповідає сучасним вимогам підготовки педагогів для реалізації завдань НУШ, зокрема підготовки вчителів, здатних до впровадження діяльнісного, компетентнісного, інклюзивного й цифрового підходів у професійній діяльності в умовах постійних суспільних змін і викликів воєнного часу. Зміст програм охоплює широкий спектр обов'язкових психолого-педагогічних дисциплін: «Основи педагогіки», «Історія педагогіки», «Теорія та методика виховання», «Дидактика», «Педагогічна майстерність і творчість учителя», «Основи педагогічних досліджень», «Педагогічна інноватика», «Медіадидактика початкової школи», «Психологія» (загальна, вікова, педагогічна), а також дисципліни з інклюзивної освіти, домедичної допомоги та цифрових технологій. Такий добір освітніх компонентів дозволяє формувати педагогічну рефлексію, емоційну компетентність, цифрову обізнаність і готовність до реалізації освітніх галузей НУШ на основі інтегративного підходу.

Особливої уваги заслуговує інноваційна складова програми, яка реалізується через участь у проєкті Erasmus+KA2 «Модернізація педагогічної вищої освіти з використанням інноваційних інструментів викладання – MoPED», зокрема через упровадження навчальної дисципліни «Медіадидактика», що забезпечує цифрову трансформацію педагогічної підготовки (КНУ ім. В. Стефаника, 2024b).

У структурі освітніх програм чітко простежується відповідність державним стандартам початкової, базової середньої

освіти: передбачено вивчення методик навчання з усіх освітніх галузей НУШ – мовно-літературної, математичної, природничої, соціально-здоров'язбережувальної, громадянської, мистецької, інформатичної, технологічної, фізкультурної. Це створює умови для розвитку інтегрованого мислення та креативного моделювання освітнього процесу.

Виклики воєнного часу враховані у змісті дисципліни «Анатомія і фізіологія дитини та домедична допомога» (КНУ ім. В. Стефаніка, 2024b). У процесі вивчення цього освітнього компоненту майбутні учителі опановують необхідні дії у надзвичайних ситуаціях; відбувається розвиток навичок емоційної стійкості, саморегуляції, роботи в умовах психологічної напруги. Студенти вивчають теми з проблем інклюзивної освіти й протидії булінгу, з педагогічного партнерства, лідерства й управління освітнім процесом.

Педагогічна практика охоплює всі етапи професійної підготовки: від пропедевтичної до виробничої (включаючи таборіву, ГПД, цикли НУШ), – що забезпечує системне поєднання теоретичної та практичної підготовки.

Понад 80 вибіркових компонентів програми (60 кредитів) надають можливість індивідуалізувати професійний шлях студента через опанування актуальних дисциплін (КНУ ім. В. Стефаніка, 2024a), серед яких – «Академічна доброчесність і професійна етика», «Безпечне освітнє середовище», «Цифрова освіта вчителя початкової школи», «Штучний інтелект в освіті», «Формування основ інформаційної культури майбутніх учителів початкових класів», «Сучасні технології виховання в НУШ», «Педагогіка партнерства», «Толерантність в інклюзивному процесі». Ці дисципліни спрямовані на розвиток цифрової грамотності, критичного мислення, стресостійкості, готовності до інклюзивного навчання та дотримання принципів педагогіки партнерства.

Особливої актуальності набувають дисципліни, орієнтовані на безпеку і психоемоційне благополуччя: «Безпечне освітнє середовище», «Профілактика шкідливих звичок в початковій школі», «Формування культури здоров'я особистості учнів початкових класів». Вони формують здатність діяти в кризових ситуаціях, підтримувати психоемоційний стан учнів і створювати

безпечне середовище в класі. Педагогічна складова гуманізму, емпатії й соціальної відповідальності розкривається через такі курси, як «Педагогіка партнерства», «Толерантність в інклюзивному процесі» та «Родинне виховання учнів початкової школи» (КНУ ім. В. Стефаника, 2024b).

Цифровий вимір підготовки майбутніх учителів реалізується через дисципліни «Цифрова освіта вчителя початкової школи», «Формування основ інформаційної культури майбутніх учителів початкових класів», «Цифрові інструменти літературної освіти в початковій школі» та «Штучний інтелект в освіті». Вони сприяють розвиткові здатності використовувати цифрові інструменти у проєктуванні та реалізації освітнього процесу, створенні інтерактивного навчального контенту, критичному сприйняттю інформації та впровадженню новітніх EdTech-рішень (КНУ ім. В. Стефаника, 2024b).

Дисципліни «Педагогічна конфліктологія», «Педагогічний менеджмент» поглиблюють професійну підготовку здобувачів, орієнтуючи їх на ефективне управління класом, попередження й конструктивне розв'язання конфліктів, а також об'єктивне оцінювання результатів навчання. Вони формують у майбутніх учителів управлінське мислення, здатність до педагогічної діагностики та рефлексивного аналізу освітніх ситуацій, що є необхідним в умовах реформування освітнього середовища та зростання ролі вчителя як освітнього лідера (КНУ ім. В. Стефаника, 2024d). Вибіркові дисципліни в освітніх програмах підготовки вчителів у КНУ ім. В. Стефаника не лише відповідають сучасним викликам, а й формують нову генерацію вчителів – гнучких, цифрово обізнаних, соціально чутливих та інноваційно орієнтованих.

На основі вивчення змісту освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів на бакалаврському освітньому рівні шляхом застосування методу прогностичного аналізу можемо запропонувати рекомендації для оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки з урахуванням сучасних викликів.

1. *Забезпечення україноцентричного спрямування змісту навчання.* В умовах боротьби за національну ідентичність освіта повинна опиратися на україноцентричний контент і виховувати громадянські компетентності. Це означає, що в зміст курсів

педагогіки і методик варто інтегрувати матеріали з української педагогічної думки, приклади національної історії та культури, акцентувати на цінностях демократії, свободи та людської гідності. Вже нині науково-методичні заходи зважають на етнокультурний аспект освіти в реаліях війни. Педагогічна освіта має формувати в майбутніх учителів розуміння ролі школи в консолідації нації, у підтримці дітей із сімей військових, переселенців тощо. Практично це може бути реалізовано через включення тем національно-патріотичного виховання до курсів з теорії виховання, розробку студентами проєктів виховних заходів патріотичного змісту, проведення волонтерських акцій у рамках педагогічної практики.

2. Інтеграція травмоінформованого підходу та психологічної підтримки в зміст підготовки. Війна спричинила колективну травму, і школа повинна стати місцем, де діти відчують безпеку і підтримку. Отже, майбутні вчителі мають отримати знання та навички з основ психології травми, кризового консультування, першої психологічної допомоги. Заклади вищої освіти здійснюють вагомі зміни в цьому напрямі. Наприклад, започатковують спеціалізації з військової і кризової психології, проводять тренінги з психоемоційної підтримки учнів і вчителів під час війни. Тому доцільно включати до програм дисциплін модулів про стрес-менеджмент і розвиток резилієнтності педагога, щоб надавати ефективну психолого-педагогічну допомогу учням. У межах курсів з педагогіки та педагогічної майстерності доцільно приділити увагу методам створення емоційно підтримуючої атмосфери у класі, технологіям ненасильницького спілкування, подолання конфліктів, профілактиці професійного вигорання.

3. Розвиток цифрової компетентності та готовності до організації ефективного дистанційного навчання. Ця рекомендація визначена Концепцією НУШ (цифрова компетентність учителя) і зумовлена необхідністю проводити навчання онлайн в умовах війни. Зміст дисциплін з ІКТ в педагогічній діяльності потребує постійного оновлення відповідно до появи нових інструментів та платформ. Під час війни освітяни називають одними з головних викликів нестабільні умови навчання та обмеженість звичних методів організації уроків. Тому заклади вищої педагогічної освіти мають навчити студентів гнучко застосовувати різні формати

навчання: асинхронні і синхронні онлайн-уроки, змішане навчання, використання електронних освітніх ресурсів. Важливою рекомендацією є практикоорієнтованість ІКТ-компоненту, де студенти повинні відпрацьовувати розробку фрагментів уроків у Zoom, Google Classroom, Moodle, використання інтерактивних інструментів (Mentimeter, Kahoot, LearningApps тощо) під час дистанційного навчання. Адже в освітніх програмах уже зафіксовано результат навчання, що випускник здатен організувати освітній процес із використанням цифрових технологій, включаючи елементи дистанційного навчання.

4. *Посилення практичної спрямованості методичних дисциплін в умовах кризи.* Методики викладання фахових дисциплін мають бути доповнені рекомендаціями щодо роботи в особливих умовах (воєнний стан, пандемії, інші надзвичайні ситуації). Наприклад, важливо навчати майбутніх учителів планувати урок так, щоб урахувати можливі переривання (повітряна тривога), вміти швидко адаптувати план під час непередбачуваних обставин. Практична підготовка майбутніх учителів повинна включати досвід проведення дистанційних уроків для реальних школярів, моделювання ситуацій, коли учні перебувають у різних місцях (у тому числі за кордоном). Важливою рекомендацією є тренування навичок інклюзивної освіти в реальних імітаційних вправах, оскільки війна збільшила кількість дітей із психологічними травмами, розладами адаптації, а також фізичними обмеженнями, тож молодий учитель має бути готовим працювати з різними категоріями учнів у змішаному колективі. Для цього у змісті дисциплін з основ інклюзивної педагогіки та методиках необхідно розглядати кейси роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема тими, хто постраждав від війни (переселенці, діти військових, діти з травматичним досвідом).

5. *Максимізація інноваційних форм і методів навчання педагогів.* В освітніх програмах необхідно максимізувати сучасні методи підготовки вчителів для того, щоб здобувачі освіти на власному досвіді опановували активне та партнерське навчання. Наприклад, започаткувати школу педагогічної майстерності для молодих викладачів, у межах якої доцільно обговорювати труднощі викладання у воєнний час, проблеми збереження ментального

здоров'я, стресостійкості тощо. Ініціативу проведення школи педагогічної майстерності варто реалізовувати на старших курсах бакалаврату. Зміст дисципліни «Педагогічна майстерність» має оновлюватися шляхом включення інтерактивних методів (тренінги, майстер-класи, ситуаційні ігри), спрямованих на формування в студентів умінь саморегуляції, емпатії, ефективної комунікації та лідерства в умовах стресу. Для студентів педагогічних спеціальностей ця рекомендація транслюється як вимога до постійного науково-методичного вдосконалення впродовж життя.

6. Акцент на розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів. Сучасна психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців потребує цілеспрямованого формування дослідницької компетентності як ключової складової професіоналізму вчителя XXI ст. Це передбачає оволодіння здобувачами освіти теоретичними основами та практичними навичками педагогічного аналізу, діагностики, прогнозування, планування і реалізації емпіричних досліджень у сфері освіти. Оволодіння цими вміннями не лише забезпечує розвиток академічної доброчесності й критичного мислення, а й готує майбутніх педагогів до самостійного розв'язання педагогічних проблем, рефлексії власного досвіду й удосконалення професійної діяльності на основі доказової практики. Крім того, дослідницька компетентність є обов'язковим підґрунтям для подальшого навчання в магістратурі, де освітні програми передбачають виконання самостійних наукових робіт, участь у проєктній діяльності та реалізацію освітніх інновацій.

7. Структурування змісту психолого-педагогічної підготовки з урахуванням освітніх галузей НУШ і профільної старшої школи. Доцільно надавати особливої уваги наскрізності інтеграції змісту професійної підготовки майбутніх учителів відповідно до вимог державних стандартів початкової освіти і базової середньої освіти, а також освітніх галузей НУШ і концепції профільної старшої школи. Цей аспект структурування змісту навчання забезпечується через наявність в освітньо-професійних програмах чітко структурованого блоку методик навчання за галузями НУШ: мовно-літературною, математичною, природничою, інформатичною, мистецькою, громадянською, соціально-здоров'язбережувальною

тощо. Дисципліни типу «Мультидисциплінарна інтеграція освітніх галузей у НУШ», «Методичні основи викладання навчальних предметів у початковій школі» повинні забезпечити цілісне бачення освітнього процесу, формувати в майбутніх педагогів уміння поєднувати різні галузі знань у межах інтегрованих уроків і тематичних тижнів. Таким чином, майбутній учитель готується до реалізації міжгалузевих підходів і безперервності освітньої траєкторії здобувача освіти в умовах сучасної школи.

8. *Актуалізація освітньо-наукової спадщини видатних українських педагогів.* У сучасних освітніх програмах закладів вищої педагогічної освіти простежується тенденція до послідовного впровадження в зміст психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічної спадщини видатних українських діячів. Актуалізація цих ідей частково здійснюється як через вивчення окремих курсів («Історія педагогіки», «Педагогічна майстерність», «Теорія і методика виховання»), так і шляхом включення творчого доробку українських педагогів до програм із методики навчання й виховання, етики, риторики, професійної комунікації. Це не лише зміцнить професійну ідентичність майбутнього вчителя, а й сформує в нього ціннісні орієнтири, розуміння тяглості національних освітніх традицій і культурну відповідальність у процесі навчання молодого покоління. У період війни це набуває особливої ваги, адже виховання патріотизму, гідності та моральної стійкості є одним із головних завдань освітнього процесу.

Висновки. Здійснений контент-аналіз змісту освітніх програм підготовки майбутніх педагогів на бакалаврському освітньому рівні, вивчення змісту психолого-педагогічних дисциплін на прикладі трьох закладів вищої освіти (Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Карпатського національного університету імені Василя Стефаника) дозволив з'ясувати, що: здійснюється цілеспрямоване оновлення психолого-педагогічної підготовки відповідно до нових освітніх стандартів, запитів НУШ і реалій війни. Водночас кожен заклад вищої освіти демонструє досвід збереження академічних традицій, системності, практичної спрямованості, стійкості до викликів, інноваційність та цифрову інтеграцію. Зміст психолого-педагогічної

підготовки майбутніх учителів на бакалаврському освітньому рівні характеризується такими сутнісними особливостями, як адаптація до сучасних освітніх викликів; поєднання класичної педагогічної спадщини, сучасних технологій, вимог воєнного часу і цінностей реформованої шкільної освіти; компетентісна побудова змісту навчання; зорієнтованість на педагогіку партнерства, рефлексію та емоційний інтелект; інституційно підтримувана цифровізація освіти; увага до методик навчання відповідно до освітніх галузей НУШ; включення нових модулів, тем із безпеки, інклюзії, домедичної допомоги тощо.

Обґрунтовано рекомендації для оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки з урахуванням сучасних викликів: забезпечення україноцентричного спрямування змісту навчання; інтеграція травмоінформованого підходу та психологічної підтримки у зміст підготовки; розвиток цифрової компетентності та готовності до організації ефективного дистанційного навчання; посилення практичної спрямованості методичних дисциплін в умовах кризи; максимізація інноваційних форм і методів навчання педагогів; акцент на розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів; структурування змісту психолого-педагогічної підготовки з урахуванням освітніх галузей НУШ і профільної старшої школи; актуалізація освітньо-наукової спадщини видатних українських педагогів.

Перспективами подальших наукових досліджень визначимо конкретизацію науково-методичних рекомендацій для оновлення змісту обов'язкових освітніх компонентів психолого-педагогічного спрямування.

Список використаної літератури

- Бобро, А. (2024). Підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічного партнерства з суб'єктами освітнього процесу. *Наукові записки. Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*, 4, 73-80. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-PP-4-73-80>.
- Вовк, М., Грищенко, Ю. (2025). Рекомендації з удосконалення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів в Україні. *Професійна педагогіка*, 1 (30), 231-245. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2025.30.231-245>
- Вовк, М., Грищенко, Ю., Соломаха, С. (2024). Зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів у закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти України. *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*, 9 (1), 43-54. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(9\).2024.0003](https://doi.org/10.35387/ucj.1(9).2024.0003)
- Гвоздецька, Ю. (2023). Психолого-педагогічна підготовка педагогів професійного навчання: дефінітивний аналіз. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 4. Взято з https://library.udpu.edu.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2023/4/10.pdf

- Державний стандарт базової середньої освіти*: постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. №898. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
- Карпатський національний університет імені Василя Стефаника. Каталог вибіркових дисциплін для здобувачів першого (бакалаврського) рівня*. (2025a). Взято з <https://kpo.pnu.edu.ua/%d0%bd%d0%b0%d0%b2%d1%87%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%be-%d0%bc%d0%b5%d1%82%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0-%d1%80%d0%be%d0%b1%d0%be%d1%82%d0%b0/kataloh-vybirkovykh-dystsyplin/or-bakalavr/>
- Карпатський національний університет імені Василя Стефаника. Освітні програми*. (2025b). Взято з <https://nmv.pnu.edu.ua/bakalavrat/>
- Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Вибіркові освітні компоненти професійної підготовки на 2024–2025 н.р. для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*. (2024). Взято з <https://drive.google.com/file/d/1hFR8bpG1YbHRHEhj0NounglXm9OGYHc1/view>
- Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Освітні програми*. (2025). Взято з <https://pnpu.edu.ua/osvitni-programy-2025-rik>
- Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти*: постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. №851. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>
- Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року*. Взято з https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/
- Теличко, Т. (2025). Професійна підготовка майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: психолого-педагогічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*, 2 (51), 171-174. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.51.171-174>
- Удич, З. І. (2017). Психолого-педагогічна підготовка учителя до роботи в умовах інклюзивного класу. В кн. *Інноваційні партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Вип. 2, с. 127-129). Кам'янець-Подільський: Аксіома. Взято з <http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13465?locale=en>
- Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Каталог загально-університетських вибіркових дисциплін*. (2024). Взято з <https://www.chnu.edu.ua/navchannia/uchasnykam-osvitnoho-protsestu/studentu/kataloh-zahalnouniversytetskykh-vybirkovykh-dystsyplin/?filters=01215b82-2c93-409f-b58e-29ec04f4795f>
- Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Освітні програми*. (2025). Взято з https://ped.chnu.edu.ua/osvitni-prohramy/?_gl=1*42hq4w*_ga*MTM0MTI5MDgxOS4xNzU3ODYzNDY3*_ga_Q6273NZQ6Z*cze3NjI2MDMxNTUkbzQ3JGcwJHqXnzYyNjAzMTU1JGo2MCRsMCRoMA

Nataliia Filipchuk

PROSPECTS FOR UPDATING THE CONTENT OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE BACHELOR TEACHERS: MODERN REALITIES

The review article presents the results of a content analysis of the educational programs for training future teachers at the bachelor's level, focusing on the content of psychological and pedagogical disciplines using the examples of three higher education institutions: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, and Vasyl Stefanyk Carpathian National University. It has been found that higher education institutions are purposefully updating psychological and pedagogical training in accordance with new educational standards, the needs of the New Ukrainian School (NUS), and the realities of wartime. Each university demonstrates experience in maintaining academic traditions, systematic approaches, practical orientation, and resilience to challenges, innovation, and digital integration.

The content of psychological and pedagogical training of future bachelor-level teachers is characterized by the following essential features: adaptation to modern educational challenges; integration of classical pedagogical heritage, modern technologies, wartime requirements, and the values of reformed school education; competence-based structure of the curriculum; focus on partnership pedagogy, reflection, and emotional intelligence; institutionally supported digitalization of education; attention to teaching methods aligned with NUS educational areas; introduction of new modules and topics on safety, inclusion, and first aid, among others.

Recommendations for updating the content of psychological and pedagogical training in light of modern challenges include: ensuring a Ukraine-centered orientation of educational content; integrating trauma-informed approaches and psychological support into training programs; developing digital competence and readiness for effective online teaching; strengthening the practical orientation of methodological disciplines under crisis conditions; maximizing the use of innovative forms and teaching methods; emphasizing the development of research competence among future teachers; structuring the content of psychological and pedagogical training in accordance with NUS educational areas and specialized upper secondary education; and actualizing the educational and scientific heritage of prominent Ukrainian educators.

Keywords: *educational content; psychological and pedagogical training; higher pedagogical education institutions; state standards; the New Ukrainian School; future teacher; prospects; modern realities.*

References

- Bobro, A. (2024). Pidhotovka maibutnix uchyteliv pochatkovykh klasiv do pedahohichnoho partnerstva z subiektamy osvithnoho protsesu [Preparing future primary school teachers for pedagogical partnership with subjects of the educational process]. *Naukovi zapysky. Psykholoho-pedahohichni nauky (Nizhynskiy derzhavnyi universytet imeni Mykoly Hoholia) [Scientific notes. Psychological and pedagogical sciences (Nizhyn State University named after Mykola Gogol)]*, 4, 73-80. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-PP-4-73-80> [in Ukrainian].
- Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yurii Fedkovycha. *Kataloh zahalnouniversytetskykh vybirkovykh dystsyplin [Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University. Catalog of general university elective disciplines]*. (2024). Retrieved from <https://www.chnu.edu.ua/navchannia/uchasnykam-osvithnoho-protsesu/studentu/kataloh-zahalnouniversytetskykh-vybirkovykh-dystsyplin/?filters=01215b82-2c93-409f-b58e-29ec04f4795f> [in Ukrainian].
- Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yurii Fedkovycha. *Osvitni prohramy [Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University. Educational programs]*. (2025). Retrieved from https://ped.chnu.edu.ua/osvithni-prohramy/?_gl=1*42hq4w*_ga*MTM0MTI5MDgxOS4xNzU3ODYzNDY3*_ga_Q6273NZQ6Z*czE3NjI2MDMxNTUkbzQ3JGcwJHQxNzYyNjAzMTU1JGo2MCRsMCRoMA [in Ukrainian].
- Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State Standard of Basic Secondary Education]*: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.09.2020 r. №898. (2020). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- Hvozdet'ska, Yu. (2023). Psykholoho-pedahohichna pidhotovka pedahohiv profesiinoho navchannia: definityvnyi analiz [Psychological and pedagogical training of teachers of vocational education: a definitive analysis]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu [Collection of scientific papers of Uman State Pedagogical University]*, 4. Retrieved from https://library.udpu.edu.ua/library_files/zbirnyk_nayk_praz/2023/4/10.pdf [in Ukrainian].
- Karpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. *Kataloh vybirkovykh dystsyplin dlia zdobuvachiv pershoho (bakalavrskoho) rivnia [Vasyl Stefanyk Carpathian National University. Catalog of elective subjects for applicants of the first (bachelor's) level]*. (2025a). Retrieved from <https://kpo.pnu.edu.ua/%d0%bd%d0%b0%d0%b2%d1%87%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%be-%d0%bc%d0%b5%d1%82%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%bd%d0%b0->

- %d1%80%d0%be%d0%b1%d0%be%d1%82%d0%b0/kataloh-vybirkovykh-dystsyplin/or-bakalavr/ [in Ukrainian].
- Karpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. *Osvitni prohramy [Vasyl Stefanyk Carpathian National University. Educational programs]*. (2025b). Retrieved from <https://nmv.pnu.edu.ua/bakalavrat/> [in Ukrainian].
- Poltavskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni V. H. Korolenka. *Vybirkovi osvitni komponenty profesiinoi pidhotovky na 2024–2025 n. r. dlia zdobuvachiv pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University. Selective educational components of professional training for 2024–2025 academic year for applicants of the first (bachelor's) level of higher education]*. (2024). Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1hFR8bpG1YbHRHEhj0NounglXm9OGYHc1/view> [in Ukrainian].
- Poltavskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni V.H. Korolenka. *Osvitni prohramy [Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University. Educational programs]*. (2025). Retrieved from <https://pnpu.edu.ua/osvitni-programy-2025-rik> [in Ukrainian].
- Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku [On approval of the Concept of implementation of state policy in the field of reforming general secondary education "New Ukrainian School" for the period until 2029.]*. Retrieved from https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Derzhavnogo standartu profilnoi serednoi osvity [On approval of the State Standard of Specialized Secondary Education]*: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25 lypnia 2024 r. №851. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- Telychko, T. (2025). Profesiina pidhotovka maibutnikh vykhovateliv zakladu doskilnoi osvity: psykholoho-pedahohichni aspekt [Professional training of future educators of preschool educational institutions: psychological and pedagogical aspect]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Pedahohika. Sotsialna robota [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Pedagogy. Social Work]*, 2 (51), 171-174. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.51.171-174> [in Ukrainian].
- Udych, Z. I. (2017). Psykholoho-pedahohichna pidhotovka uchytelia do roboty v umovakh inkluzyvnoho klasu [Psychological and pedagogical preparation of a teacher for work in an inclusive classroom]. In *Innovatsiini partnerskoi vzaiemodii osvity, ekonomiky ta sotsialnoho zakhystu v umovakh inkluzii ta prahmatychnoi rehabilitatsii sotsiumu [Innovative partnership interaction between education, economy and social protection in the context of inclusion and pragmatic rehabilitation of society]*: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Is. 2, pp. 127-129). Kamianets-Podilskyi: Aksioma. Retrieved from <http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13465?locale=en> [in Ukrainian].
- Vovk, M., & Hryshchenko, Yu. (2025). Rekomendatsii z udoskonalennia zmistu psykholoho-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv v Ukraini [Recommendations for improving the content of psychological and pedagogical training of future teachers in Ukraine]. *Profesiina pedahohika [Professional pedagogy]*, 1 (30), 231-245. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2025.30.231-245> [in Ukrainian].
- Vovk, M., Hryshchenko, Yu., & Solomakha, S. (2024). Zmist psykholoho-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv u zakladakh fakhovoi peredvyshchoi i vyshchoi pedahohichnoi osvity Ukrainy [The content of psychological and pedagogical training of future teachers in institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education of Ukraine]. *Visnyk kafedry YuNESKO «Neperervna profesiina osvita XXI stolittia» [Bulletin of the UNESCO Department "Continuing Professional Education of the 21st Century"]*, 9 (1), 43-54. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(9\).2024.0003](https://doi.org/10.35387/ucj.1(9).2024.0003) [in Ukrainian].

Одержано 11.09.2025 р. Рекомендовано до друку 21.10.2025 р. Оприлюднено 25.12.2025 р.
